

RS A

1993

DIE EISE WAT DIE NUWE GEMEENSAP AAN SCHUMPETERIAANSE
ENTREPRENEURS GAAN STEL¹⁾

S J Terreblanche

1. ENTREPRENEURSKAP, INNOVASIES & SKEPPENDE VERNIETIGING

Joseph Alios Schumpeter (1883 - 1950) was 'n Oostenryk-Amerikaanse ekonoom wat beroemdheid verwerp het omdat hy reeds in 1912 die dinamiese karakter van die kapitalistiese ekonomie beklemtoon het en daarmee die essensieel statische karakter van die Walras-Parato-model - waarop die Neo-Klassieke benadering gebaseer is - van sy onrealistiese statiese karakter bevry het.

Hy het in sy ekonomiese denke volhard in sy bewondering vir die Walras-Parato-model oor sirkulêre vloei. Hy het Walras se formulering van die Algemene Ewig as 'n Newtoniaanse prestasie in die ekonomie beskou. Schumpeter was van mening dat hy met sy idee van "innovasies" nie alleen 'n voldoende teorie verskaf het om die Walras-Parato-model te "dinamiseer" en só die dinamiese gang van die ekonomie te verklaar nie, maar dat hy daarmee ook 'n voldoende teorie verskaf het om sikliese verloop van die ekonomie te verklaar. Hy was byna dogmaties in sy geloof dat niks die Walrasiaanse neiging na Algemene Ewig mag versteur nie, behalwe die suksesvolle entrepreneur wat met innovasies slaag en 'n proses van Skeppende Vernietiging aan die gang sit. Sy byna obsessionele teenkanting teen owerheidsinmenging was waarskynlik nie soseer 'n oorblyfsel van 19de eeuse Laissez-faire liberalisme nie, as wat dit 'n oortuiging was wat uit sy bewondering van die Walrasiaanse sirkulêre model voortgespruit het.

Volgens Schumpeter is die ridderlike, verbeeldingryke en waaghalsige (kleinskaalse) entrepreneur dié faktor wat vir die dinamiese gang en die groeikrag van entrepreneurskapitalisme (in die 50 jaar vóór die Eerste Wêreldoorlog) verantwoordelik was. Volgens hom is die tipiese kapitalistiese entrepreneur nie alleen vir die SUKSES van kapitalisme verantwoordelik nie, maar sal die entrepreneur ook indirek vir die ONDERGANG van kapitalisme

1) Lesing gelewer voor die Jaarkongres van Die Landbou-Ekonomiese Vereniging van Suider-Afrika in Kaapstad op 28 September 1973.

verantwoordelik wees. Hy beweer dat entrepreneurskapitalisme in sy segetog mettertyd sosiale en kulturele omstandighede sal skep wat nie meer die entrepreneur in baanbrekerswerk na wense sal "ondersteun", sal "beskerm" en reg na waarde sal skat nie. Wanneer die kapitalistiese beskawing daardie fase bereik waar die entrepreneur oortredig word, of nie meer kultureel deur die samelewing ondersteun en bewonder word nie, sal die kapitalisme sy dinamiese karakter verloor en sal dit nie meer kan oorleef nie. Dan sal dit noodwendig deur sosialisme opgevolg word.

In 'n laaste artikel wat hy in 1950 (kort voor sy dood) geskryf het, blyk dit dat hy altyd 'n onwillige sosialis was: "I do not advocate socialism I do not 'prophesy' or predict it. Factors external to the chosen range of observations may intervene to prevent that consummation" (1950:447).

In 1942 het hy sy "siening" oor kapitalisme en sosialisme in die volgende - nou reeds beroemde - paragraaf saamgevat.

"Can capitalism survive? No. I do not think it can The actual and prospective performance of the capitalistic system is such as to negative the idea of its breaking down under the weight of economic failure, but that its very success undermines the social institutions that protect it, and 'inevitably' creates conditions in which it will not be able to live and which strongly point to socialism as their apparent" (61).

Schumpeter het die dinamiese karakter van die kapitalisme só beskryf: Ekonomiese "innovasies" wat deur die "entrepreneur" geïnisieer word, verbreek die statiese Walras-Parato-equilibrium. Met behulp van kredietskepping word 'n proses van kapitalistiese ontwikkeling aan die gang gesit. Aangesien innovasies in golwe gemaak word, het die ekonomie noodwendig 'n sikliese verloop. Hierdie sikliese gang is 'n proses van aanhoudende akkumulasie-en-verandering: "Capitalism ... is by its nature a form or method of economic change and not only never is, but never can be stationary" (82). Die voortdrywende impuls wat die proses aan die gang sit en aan die gang hou, is afkomstig van die (tegnologiese en organisatoriese) innovasies waarvoor entrepreneurs verantwoordelik is. Die innoverende optrede van entrepreneurs is verantwoordelik vir 'n "process of industrial mutation: ... This process of industrial mutation incessantly revolutionizes the

economic structure from within, incessantly destroying the old one, incessantly creating the new one. This process of Creative Destruction is the essential facet about capitalism" (83).

Die proses van "skeppende vernietiging" het 'n verskeidenheid van toepassings in Schumpeter se skema gehad. Wanneer 'n entrepreneur met innovasies voorendag kom, "vernietig" hy die statiese ewewig en die aansprake van die model van volmaakte mededinging: "If we try to visualise how perfect competition works or would work in the process of creative destruction, we arrive at the ... result ... that the bulk of what we call economic progress is incompatible with (perfect competition)" (104-5). Innovasie vernietig nie net herhaaldelik die statiese ewewig en/of die neiging na so 'n ewewig nie, maar "skep" vir die entrepreneur ook 'n (tydelike) monopolie. Hierdie monopolie gee die entrepreneur nie net inisiale beskerming nie, maar ook die geleentheid om (welverdiende) monopoliewinste te maak vir solank sy innoverende "voorsprong" ongeskonde gehandhaaf bly. In 'n interessante afwyking van die geïkte opvatting van die neoklassieke ekonomie is "mededinging" vir Schumpeter nie geleë in die teenwoordigheid van 'n groot aantal deelnemers in dieselfde mark nie, maar in die "dinamiese" mededinging wat in die proses van "skeppende vernietiging" opgesluit lê. Gevolglik glo hy dat die neoklassieke die rol van die prysmeganisme en die belangrikheid van doeltreffendheid wat via mededinging op individuele mark bereik kan word, hopeloos oorbeklemtoon het en daarmee die wesenskenmerke van die kapitalisme misgekyk het.

Schumpeter beskou monopolie en monopolistiese profyte - in skerp teenstelling met die neoklassieke teorieë - as 'n inherente bestanddeel van die dinamika van die kapitalisme. Wat dikwels na buitensporige profyte lyk, "provides the bait that lures capital on to untried trails" (90). Aan die ander uiterste "perfectly free entry into a new field may make it impossible to enter it at all ... the introduction of new methods of production and new commodities is hardly conceivable with perfect competition from the start" (104-105).

Sy idealisering van die entrepreneur was gebaseer op die "concept of charisma" wat hy aan Max Weber ontleen het. Sy prototipe van

charismatiese leierskap was die waaghalsige en ridderlike aristokraat van die feudale tydperk wat in die kapitalisme vervang word deur die verbeeldingryke entrepreneur wie se "oorwinning" in dinamiese groei en winste geleë is. Ten spyte van die hoë verdienste van die entrepreneur, was Schumpeter bevrees dat die entrepreneur se hegemonie in die Schumpeteriaanse kosmos maar van korte duur sal wees. Aanvanklik het die entrepreneur dit moeilik gevind om weg te breek uit die organisatoriese en ideologiese greep van die grondaristokrasie en die Kerk om daarna vir slegs 'n eeu of twee op die kruin van dinamiese heerskappy te beweeg in die tydvak van ongebreidelde kapitalisme. Maar voordat die entrepreneur sy heerskappy permanent kan vestig, sou sy energie getap word deur die roetine van die groot korporasies, deur die eise wat die moderne staat aan hom gaan stel en deur die vyandigheid waarmee die intellektuele groep hom mettertyd sou bejeën.

Die rol wat Schumpeter aan die entrepreneur toegeken het in die skouspelagtige opkoms van die kapitalisme - van, sê, die 17de Eeu tot die hoogtepunt van "unfettered" of laissez-faire kapitalisme van die 19de Eeu - is beslis oordrewe. In sy *Theory of Economic Development* (1912, Engelse vertaling 1934) beskryf hy die entrepreneur as "the pathbreaker of modern man ... the vehicle of reorganization of economic life" wat aangedryf word deur "the will to win ... (by) the joy of creating ... the urge for power" (Hoofstuk 2). Hy stel die entrepreneur voor as 'n soort "social miracle ... an event beyond the laws of nature and society". Aangesien Schumpeter so 'n belangrike deel van sy sieninge oor die kapitalisme op die innoverende optrede van die individuele entrepreneur bou, veroorsaak die onrealistiese persepsie wat hy van die entrepreneur gehad het, dat sy siening van kapitalisme 'n maklike skyf vir kritiek is.

Noptans moet die strategiese belangrikheid van die visionêre betekenis van sy siening van die entrepreneur en van sy stelling dat "innovation is the moving force in material progress" nie onderskat word nie. Binne die raamwerke van die kapitalisme speel die entrepreneur vir hom die rol van 'n Griekse tragiese held: "Schumpeter loved the Greek tragedies ... So he must have been fully aware that the hero is the actor who sets in motion the

chain of reactions which will fulfil his moira, his pre-ordained fate ..." (Lambers, 1981, 126-127).

Om te verduidelik waarom die kapitalisme op die duur nie sal kan oorleef nie, het Schumpeter 'n redelik ingewikkelde konstruksie ontwerp oor hoe die kapitalistiese enjin in sy ekonomiese segetog kulturele en psig-sosiologiese nuwe-effekte "produseer" waardeur die semi-fisiese beskawingsraamwerk, wat besonder bevorderlik vir die ontplooiing van die logika van die kapitalisme se dinamika was, "vernietig" word en "a purely bourgeois society" in die plek daarvan "geskep" gaan word. Hierdie bourgeois beskawing sal mettertyd nóg die nodige beskerming nóg die nodige geestelike en ideologiese stukrag kan verskaf aan die kapitalistiese enjin, en veral aan die entrepreneurs wat onontbeerlik vir die dinamiese gang van die kapitalisme is.

Schumpeter identifiseer veral twee kulturele "nuwe-produkte" wat uiteindelik 'n strategiese rol gaan speel in die sloping van die ou beskawingsraamwerk en in die skep van 'n nuwe, nl. die ontwikkeling van 'n (te) rasionalistiese lewenshouding wat veral deur die intellektuele as 'n selfstandige sosiale groep gepropageer gaan word, en die ontstaan van grootskaalse en geburokratiseerde ondernemings wat oor geïnstitusionele monopolistiese mag sal beskik. Hierdie korporatiewe reuse sal mettertyd vooruitgang só meganiseer en outomatiseer dat nie alleen die entrepreneur nie, maar ook die bourgeoisie, en daarmee ook in die kapitalisme ekonomie, oorbodig sal raak.

Die rasionalistiese beskawing sal mettertyd so 'n kritiese, so 'n siniese en so "anti-herofiese" mentaliteit skep dat dit op die lange duur nie anders kan as om die morele outoriteit van die kapitalisme te ondermyn nie: "The bourgeois finds to his amazement that the rationalist attitude does not stop at the credentials of kings and popes but goes on to attack private property and the whole scheme of bourgeois values. The bourgeois fortress thus became politically defenseless" (143).

Die logika van die kapitalistiese dinamika, of die proses van Skappende Vernietiging, kan alleen na waarde geskat word as mens besef dat die kapitalistiese enjin nie net 'n rasionalistiese

beskawing geproduseer het nie, maar ook 'n "atmosphere of almost universal hostility to its own social order". In teenstelling met ander beskawings verwerf die kapitalisme onvermydelik, "by virtue of the very logic of its civilization", 'n gevestigde belang in sosiale kritiek en tesame daarmee ook in die intellektuele as groep. Vir sy bestaan teer hierdie groep - as tipies kapitalistiese sosiale fenomeen - op sosiale kritiek en sosiale onrus: "[It is in this group's] interest ... to work up and organize resentment, to nurse it, to voice it and to lead it". Aangesien die kapitalistiese enjin 'n groeiende behoefte aan hoogs geskoolde professionele mannekrag het, het dit geen ander keuse as om die intellektuele groep te skep, te skool, te vertroetel en te subsidieer en om onbelemmerde vryheid daaraan te verleen nie (145). Die ironie van dit alles is dat "this hostility (against capitalism) increases, instead of diminishing, with every achievement of capitalist evolution" (153). Uiteindelik sal die bourgeoisie in so 'n mate oorweldig word deur die vyandige aanslag teen hom en teen sy skema van waardes dat hy naderhand nie anders sal kan as om ernstige bedenkinge oor sy eie verdienste en sy eie bestaansreg te koester nie. Die kapitaliste sal dan as 't ware opgestel word "before judges [i.e. the intellectuals] who have the death sentence in their pockets" (144). Die bourgeois strata sal dan hul selfvertroue verloor terwyl hul eie bestaansorde "(will) no longer make sense to the bourgeois itself and ... when all is said and nothing is done, (the bourgeois) does not really care" (161).

Soos reeds aangetoon, was Schumpeter realisties genoeg om die funksionele rol wat monopolieë en groot ondernemings in die dinamiese gang van die kapitalisme speel, te erken en aan te prys. Maar hy het voorsien dat monopolistiese ondernemings deur onderlinge samespanning en deur die beskerming wat hulle van die owerheid kan afsmeek, tot grootskeeps korporatiewe reuse kan groei met 'n kapitaalkragtigheid wat hulle in staat stel om "the gales of creative destruction" suksesvol te weerstaan. As gevolg hiervan, is die korporatiewe reuse instaat om die spontane ritme van innovasies te versteur en mettertyd sal dit die dinamiese gang van die kapitalisme ernstig belemmer.

Die motivering vir onderlinge samespanning en die aandrang op owerheidsbeskerming, ontstaan vanweë die rasionalistiese lewenshouding wat mettertyd, ter wille van groter stabiliteit en rasionele kosteberekening, daardie soort beskerming opeis wat net deur 'n grootskaalse en 'n geïnstitusionaliseerde monopolieposisie verskaf kan word. Enersyds sal hierdie soort monopolistiese ondernemings die nodige beskerming kan verleen, maar andersyds sal hulle 'n buffer wees wat die aanslag van Skeppende Vernietiging so suksesvol sal afweer dat hierdie proses as 't ware in die kiem gesmoor sal word. Gevolglik sal die groot korporasies die funksie van die entrepreneur meganiseer en outomatiseer totdat "innovation is being reduced to routine" (132). Hierdeur sal entrepreneurskap van die persoonlike karakter en van die flair en ridderlike waaghalsigheid ontnem word: "The modern corporation - although a product of the capitalist process - socializes the bourgeois mind; it relentlessly narrows the scope of capitalist motivation ... (and) will eventually kill its roots" (156).

Die kapitalistiese proses wat sy dinamika aan die entrepreneur en aan die bourgeois strata te danke het, sal op die ou end die posisie van die bourgeois ondermyn "by decreasing the importance of the function of the entrepreneurs and capitalists, (and) by breaking up (the) protective strata and institutions [of the pre-capitalist society], and - by creating an atmosphere of hostility - also decomposes the motor forces of capitalism from within (161-2).

Tibor Scitovsky beweer dat die entrepreneurskapitalisme wat Schumpeter so hoog aangeprys het, wal besondere kenmerke gehad het wat met grootskeeps monopolievorming en owerheidsinmenging grootliks verlore gegaan het, nl. "unequaled flexibility - i.e. flexibility in exploiting opportunities, absorbing shocks, adapting to changed circumstances". Scitovsky gee Schumpeter krediet dat sy proses van "skeppende vernietiging" inderdaad groter "buigsaamheid" verskaf het as prysaanpassings op afsonderlike markte. Volgens hom is die aanpasbaarheid en veerkrachtigheid van die kapitalistiese ekonomie sedert die Tweede Wêreldoorlog erg beskadig "by blithely piling regulation on regulation, imposing as many costs and fetters upon the function (of the economy)". (1980:1 en 8). Wat Scitovsky betref, was

Schumpeter korrek oor die verslawende effek wat monopolievorming en groter staatsinmenging op kapitalisme sou uitoefen. Schumpeter was ook bekommerd dat grootskaalse burokratisering en magkonsentrasie in sowel die private as die openbare sektor tot 'n onverkwiklike magstryd tussen hierdie sektore sal lei wat groot vermorsing sal veroorsaak.²⁾

Ter wille van perspektief is dit nodig om te beklemtoon dat Schumpeter van mening was dat die kapitalistiese enjin "would - if allowed to do so - work for another forty years about as successfully as it did in the past" (p 110). Die belangrikste rede waarom die einde van die kapitalisme (in 1942) nog nie in sig was nie, is die feit dat "there are no purely economic reasons why capitalism should not have another successful run ... of fifty years of evolution" (163). Die kapitalisme se einde was volgens hom nog nie in sig nie omdat die tendensies wat hy onder die oppervlak waargeneem het, hulleself nog nie volledig daargewerk het nie: "Industrial integration is far from being complete. Competition ... is still a major factor ... Enterprise is still active, the leadership of the bourgeois group still the prime mover of the economic process; ... bourgeois standards and motivations - though being increasingly impaired - are still alive". Die dinge wat mens op die oppervlak waarneem is van tydelike belang. "In these things, a century is a short run". Wat belangriker is, "is the tendency toward another civilization that slowly works deep down below" (163).

2) Schumpeter maak groot gewag van die nadelige en onvermydelike vermorsing van veral goeie breinkrag wat deur die oplaaiende stryd tussen die private en die openbare sektore veroorsaak word - veral as mens rekening hou met "how terribly rare good brains are"! Enersyds gaan 'n groot deel van die werk van regsgeleerdes en rekenmeesters "into the struggle of business with the state and its organs". Andersyds het die openbare sektor ook goeie breinkrag nodig om belasting te wring uit die bourgeoisie, wat uiters onwillig is om belasting te betaal: "In order to wrench ever-increasing amounts from an unwilling organism, a huge administrative apparatus has come into existence that does nothing but struggle with the bourgeoisie for every dollar of its revenue". Hierdie stryd is die resultaat van "the conflict of structural principles [built into the] social body (of capitalism)". Hy beweer dat "no such conflict ... (and) no such wastes would exist in socialist society". (192).

Schumpeter het krities gestaan teenoor sowel die New Deal van Roosevelt as die Keynesiaanse formule van 'n anti-sikliese fiskale beleid as benaderings om die stagnasie- en werkloosheidsprobleme van die kapitalisme in die dertigerjare te probeer oplos. Sy argument was dat die Groot Depressie nie 'n strukturele probleem was nie, maar dat die diepte van die sikliese insinking bloot toegeskryf moet word aan 'n toevallige saamval van die trêe (of onderste draaipunt) van die Kitchen-, Juglar- en Kondratieffgolwe wat respektiewelik 'n spanwydte van 40 maande, 10 jaar en ongeveer 50 jaar het. In plaas van addisionele burokratiese bestedings en regulasies, pleit hy dat die kapitalistiese enjin die geleentheid gegun moet word om deur 'n "remedial recession" te beweeg om daarna weer uit eie krag 'n sikliese opswaai te beleef (Schumpeter 1950:454).

Schumpeter het gevolglik die verrassende standpunt gehuldig - gesien uit die perspektief van die 1990s - dat die ondergang van die kapitalisme nie voorkom kan word deur groter owerheidsinmenging en/of deur 'n groter demokratiese betrokkenheid op die ekonomiese terrein nie. Aangesien die voortbestaan van die kapitalisme volgens volgens hom nie deur die ekonomiese werkwyse van die stelsel bedreig word nie, maar deur die sosiaal-kulturele nuweprodukte daarvan, was dit na sy mening misplaas om deur groter owerheidsinmenging in die ekonomie te soek na 'n oplossing vir die sosiaal-kulturele bestaanskrisis van die kapitalisme. Die demokratisering van die kapitalisme, of die ontstaan van demokratiese en/of welsynstaatkapitalisme, sal volgens hom nie die lewenslog van die kapitalisme verleng nie, maar dit eerder verkort. Enersyds sal dit die neiging tot burokratisering bevorder en andersyds sal die groter "inmenging" - en die veelvoud van regulasies wat dit meebring, die werkwyse en aanpassingsvermoë van die kapitalistiese enjin net verder belemmer.

Schumpeter het boonop 'n groot wantroue gekoester in die bourgeoisie se vermoë om 'n politieke rol te speel. Hy idealiseer die omstandighede wat in die 19de Eeu bestaan het toe die bourgeoisie hulle met suiwer ekonomiese aangeleenthede besig gehou het en politieke leierskap berus het by mense met 'n semi-feodale agtergrond. Die kapitalistiese enjin het ideaal gefunksioneer toe die politieke leiers in ooreenstemming met voor-kapitalistiese

waardes en gedragspatrone geregeer het en as 'n "classe dirigente" bereid en in staat was om die langtermynbelange van die bourgeoisie te behartig. Hulle was strydlustig genoeg "to fight the battles of the bourgeoisie ... (they) continued to man the political engine, to manage the state, to govern" (137). Sonder die beskerming van die nie-bourgeois strata is die bourgeoisie egter "politically helpless and unable not only to lead its nation but even to take care of its particular class interest" (138). Die bourgeoisie is verlore sonder 'n "political master". Juis daarom is dit vir die bourgeoisie so nadelig dat die "capitalist process, both by its economic mechanics and by its psycho-sociological effects", geneig is om van sy "protecting master" ontslae te raak (137). In die tydperk van ongebreidelde kapitalisme was die feodale en die bourgeois strata vennote en het daar 'n "symbiosis of class" bestaan wat baie waardevol vir die kapitalisme was. Hoewel die feodale element enersyds 'n belemmering in die weg van die kapitalistiese vooruitgang was, het dit andersyds noodsaaklike beskerming en leiding aan die bourgeoisie verleen: "In breaking down the pre-capitalist framework of society, capitalism thus broke not only barriers that impeded its progress but also flying buttresses that prevented its collapse" (137-139). Hy was van mening dat die bourgeois te materialisties, te self-gekonstreerd en te korttermyn gebrienteer is om daardie sosiale verantwoordelikhede te aanvaar wat van (ware) politieke leiers verwag word.

Hierdie referaat bied nie die geleentheid vir 'n volledige evaluasie van Schumpeter se teorie dat die voortbestaan van kapitalisme afhanklik is van suksesvolle entrepreneursoptrede wat telkens - met behulp van innovasies - vir 'n dinamiese proses van Skeppende Vernietiging verantwoordelik is nie. Aangesien Schumpeter beter as enigiemand anders die potensiaal begryp het van Skeppende Vernietiging om strukturele veranderinge af te dwing, sou 'n mens kon verwag dat hy die strukturele verandering wat hy in die tussenoorlogse tydperk waargeneem het, nie as simptome van kapitalistiese verval en ontbinding sou diagnoseer nie, maar dat hy dit eerder sou voorhou as strukturele veranderinge wat dui op die oorgang van één fase van kapitalisme na 'n ander fase. Dit is kompleet asof Schumpeter nie kon insien dat die proses van Skeppende Vernietiging en innovasies wat die

dryfkrag van die kapitalistiese enjin in "unfettered capitalism" was, in 'n enigins ander gedaante óók die dryfkrag van die kapitalistiese enjin in die fase van "fettered capitalism" kan wees nie. Net so het hy blykbaar die vermoë van die kapitalisme om in sy dinamiese gang bestaande kapitalisties geöriënteerde instellings en magsverhoudings af te breek en nuwes te skep, onderskat of verkeerd geïnterpreteer (Vgl. Fellner, 1981:63-67).

Schumpeter het nie die Goue Era van ongekende hoë ekonomiese groei in die derde kwart van die 20ste eeu voorsien nie. Ter versagting kan mens aanvoer dat hy nie kon voorsien dat staatsondersteunde tegnologiese vooruitgang en reusagtige owerheidsbelegging in die wapenindustrie en in die ruimtewedloop - as deel van die Koue Oorlog - 'n belangrike bydrae tot die proses van Skeppende Vernietiging en innovasies sou maak nie. Mangesien Schumpeter die proses van Skeppende Vernietiging te eng geassosieer het met die verbeeldingryke en selfs waaghalsige optrede van die kleinskaalse eienaar-entrepreneur, kon hy nie insien dat verbeeldingryke entrepreneurskap ook suksesvol deur persone in die "burokrasieë" van sowel die groot korporasies as die groot staatsdepartemente onderneem sou word nie.

'n Mens kan met groot stelligheid beweer dat die opkoms van korporatiese kapitalisme in die 20ste eeu 'n ander fase van kapitalisme verteenwoordig as die fase van ongebreidelde of entrepreneurskapitalisme van die 19de en vroeë 20ste eeu. In die Korporatiewe Kapitalisme bestaan uiteraard nie soveel "speelruimte" vir tipiese (of kleinskaalse) Schumpeteriaanse entrepreneurskap nie. Een van die weinige sektore wat steeds 'n redelike kleinskaalse karakter het en waar die 19de eeuse besigheidsvorm van eienaar-entrepreneur nog redelik algemeen voorkom, is die landbousektor. Dit sou dus nie onvanpas wees om die sukses-en-of-mislukking van landbou-entrepreneurskap in Suid-Afrika steeds in Schumpeteriaanse terme en in terme van die proses van Skeppende Vernietiging te interpreteer nie.

Dit is waarskynlik nodig om 'n belangrike kwalifikasie te maak voordat ons landbou-entrepreneurskap in Suid-Afrika in Schumpeteriaanse terme kan interpreteer. In die Schumpeteriaanse kosmos het 'n verbeeldingryke entrepreneur telkens met 'n bondel

innovasies geslaag om vir hom 'n voordelige posisie te skep om daardeur die "stabiele" wereld waarin sy mededingers geopereer het, te Vernietig en hulle dan onder druk te plaas om by "nuwe omstandighede" aan te pas as hulle wil oorleef. In die tydvak waarin ons leef, is dit nie soseer 'n entrepreneur wat die "ou wereld" vernietig nie. In die geval van Suid-Afrika word die "ou wereld" deur die dinamika van die politieke proses vernietig. Gevolglik is dit nodig dat ons eers aandag sal gee aan die "meganika" van die politiek geïnspireerde proses van Skeppende Vernietiging voordat ons kan spekulêr oor die eise wat dit aan die landbou-entrepreneur gaan stel.

2. SUID-AFRIKA SE STRUKTURELE MAGSVERSKUIWING (OF "POWERSHIFT") NA 'N NUWE PEDELING

Suid-Afrika verkeer sedert die middel van die sewentigerjare in die pynlike oorgang of "powershift" na 'n Nuwe Bedeling. Teen die middel van die sewentigerjare het die magspatroon wat deur die Britse koloniale magte in Suid-Afrika gevestig is gedurende die tydperk van Imperiale Oorwinnings (± 1870-1910), sy stabiliteit, sy legitimititeit en ook sy groeivermoë verloor. Indien 'n mens die beperkte hulpbronne, die swak klimaatsomstandighede en die relatief onontwikkelde mensmateriaal in ag neem, was die Blanke Bestel wat deur imperiale oorwinnings gevestig is, besonder stabiel en is redelik ekonomiese sukses behaal gedurende die eerste drie-kwart van die 20ste eeu. Terwyl die proses van ekonomiese groei en ontwikkeling gedurende die eerste 35 jaar van die eeu met stampe-en-stote verloop het, was die daaropvolgende 40 jaar (1934 - 1973) besonder voorspoedig. In hierdie 40 jaar was die groeikoers byna 4,5 persent per jaar en het die per capita-inkome net byna 2% persent per jaar gestyg!

Teen die middel van die sewentigerjare het die Blanke Bestel (en daarmee ook die Suid-Afrikaanse ekonomie) egter in 'n strukturele *cul-de-sac* beland. As synde die verlengstuk van Britse Kolonialisme, het die Blanke Bestel van meet af die kieme van sy eie ondergang in hom gedra. Strukturele wanverhoudings was van meet af teenwoordig omdat sowel Politieke Mag as Ekonomiese Rykdom te onnydig en te ongelyk in blanke hande saamgetrek was, terwyl die ideologiese benadering (in ten minste die eerste vyftig jaar

van die eeu) 'n te dogmatiese nabootsing van Victoriaanse Liberalisme en/of Ricardiaanse mark ekonomie verteenwoordig het. Die ongelykhede van Mag, Rykdom en Voorregte het nie alleen 'n te skerp onderskeid tussen Wit en Swart bewerkstellig nie, maar aanvanklik ook groot ongelykhede tussen Brit en Boer.

Die stabiliteit (en waarskynlik ook - die groeivermoë) van die ekonomie is gedurende die eerste 70 jaar van die eeu deurlopend bedreig deur die voortslepende "magstryd" tussen die Engelse en Afrikaner Establishments. Hierdie stryd het ná 1948 verhewig toe die Afrikaner Establishment beheer oor die Politiek en die Burokrasie verkry het, terwyl die Engelse Establishment steeds die Ekonomie en die Hoofstroom-media beheer het. Danksy die "roaring sixties" - waartydens albei blanke groepe groot ekonomiese vooruitgang beleef het - het 'n stabiele *modus vivendi* tussen die twee blanke Establishments ontwikkel. Aan die begin van die sewentigerjare het ongekende vooruitgangsoptimisme in albei blanke Establishments geheers oor die groeipotensiaal van die ekonomie wat op daardie stadium op die lojale steun van Westerse moondheid kon reken. Vier dramatiese gebeure in 1974, 1975, 1976 en 1983 het egter die optimistiese vooruitsigte van die vroeë sewentigerjare laat omswaai ná die pynlike proses van Powershifft, stagflasia, kruipende armoede en oplaaiende sosiale en politieke onstabieliteit.

Hierdie vier gebeurtenisse was (i) Spindola se staatsgreep in Lissabon (25 April 1974) en die daaropvolgende verkrummeling van die Portugese koloniale ryk in Suidelike Afrika; (ii) die abortiewe inval van die Weermag in Angola (12 November 1975) en die daaropvolgende Totale Strategie teen die (beweerde) Totale Aanslag; (iii) die Soweto-onluste (16 Junie 1976) en die heleid van sanksies en disinvesteringe wat daardeur ontlok is en (iv) die Referendum oor politieke magsdeling met Kleurlinge en Indiërs (op 2 November 1983) en die stigting van die UDF (op 23 Augustus 1983) wat daardeur ontlok is en wat tot 'n verhewiging van die binnelandse "Struggle" tussen die MDM en die Veiligheidsmagte gelei het. Dit is nogal 'n magtige ironie dat die Wit-Swart-Struggle en die Powershift teen ± 1975 in volle erns 'n aanvang geneem het, net tot die stryd tussen die twee blanke Establishments vir alle praktiese doeleindes bygelei is.

Dit staan bo alle twyfel dat die binnelandse Struggle tussen die MDM en die Veiligheidsmagte, die sanksies en disinvestering en die Bevrydingsorganisasie se diplomatieke inisiatiewe, direk en indirek 'n bydrae gelewer het tot Pres. F W de Klerk se toespraak op 2 Februarie 1990. Sedertdien vind 'n onderhandelingsproses plaas tussen die Bevrydingorganisasies (hoofsaaklik die Alliansie van die ANC, SAKP en COSATU) aan die linkerkant van die spektrum en die (hoofsaaklik wit) Bourgeois Establishment aan die regterkant van die spektrum. Hierdie Bourgeois Establishment is 'n gedugte Magsblok wat berus op 'n "Compact of Power" tussen die Burokrasie, die Korporatiewe sektor, die NP-regering, die Hoofstroom Media en die Professionele organisasie (Vgl. die Engelse voorstelling daarvan in Skema 1). Terwyl die Bourgeois Establishment oor groot Mag, Rykdom en Doeltreffendheid beskik, kan die legitimiteit en stabiliteit van die Suid-Afrikaanse bestel net herstel word in samewerking met die Alliansie. Terwyl die Establishment oor formidabele strukturele mag beskik, beskik die Alliansie oor "people's power", d.w.s. die Alliansie verteenwoordig daardie deel van die bevolking wat op die sg. "morele hoë grond" kan aanspraak maak omdat hulle deur die Apartheidsbeleid en agterstellende strukture aan onderdrukking, ontneming en diskriminasie onderworpe was. Gelukkig het ons 'n stadium bereik waar sowel die Establishment as die Alliansie 'n duidelike besef het van hulle wedersydse interafhanklikheid en dit openlik erken. (Ongelukkig is daar kleiner groeperinge aan die verlinker- en verregterkant wat nie wil aanvaar dat hulle slegs kan oorleef as geïntegreerde dele van 'n nuwe bestel nie.)

Alhoewel 'n demokratiese verkiesing en 'n nuwe politieke bedeling 'n onontbeerlike voorvereiste in die legitimeringsproses is, is die totstandbringings van 'n Nuwe Politieke Bedeling nie die einde van die herstruktureringsproses nie. Gedurende die volgende 10 tot 15 jaar sal die nuwe regering (wat waarskynlik deur die ANC gedomineer gaan word) die geleentheid en/of "ruimte" gegun moet word om Selfstandige werksverhoudings met die (Afrikanerbeheerde) Burokrasie, die (Engelsbeheerde) Korporatiewe sektor, die Hoofstroommedia en die Professionele groepe aan te knoop. Om die nodige "ruimte" vir die aanknoop van sodanige werksverhoudings aan die nuwe regering te bied, sal die "Compact of Power" ontrafel

moet word - d.w.s. die Bourgeois Establishment sal sy noue vervlegtheid en sy relatiewe geslotenheid moet prygee en alkeen van die bestanddele daarvan (die Burokrasie, die Korporatiewe sektor, die Hoofstroom-Media en die Professionele groepe) sal bewys moet lewer dat hulle vertroue in die nuwe regering het en bereid is om waar nodig billike ondersteuning en samewerking daaraan te verleen. Indien dit nie gebeur nie, sal die Struggle net op ander vlakke voortduur.

Indien die herstrukturering van die magspatrone na wense ontplooi in die eersvolgende 10 of 15 jaar kan 'n pluralistiese netwerk van magsgroepe tot stand kom wat as "countervailing powers" 'n stabiliserende invloed op mekaar kan uitoefen. (Vgl. Skema 2). Eers wanneer so 'n pluralistiese netwerk met die nodige balanserende potensiaal tot stand gekom het, sal die Powershift - wat in die middel van die sewentigerjare 'n aanvang geneem het, afgesloop wees."

Uit die oogpunt van die landbou-sektor, is dit belangrik om die herstrukturering van die magspatrone wat waarskynlik in die eersvolgende 10 tot 15 jaar gaan plaasvind, goed te begryp. Hierdie herstrukturering gaan tot gevolg hê dat die OMGEWING waarin die landbou-entrepreneurs in die toekoms sal optree, ingrypend anders gaan wees as wat tans die geval is. Voordat ons die betekenis wat die veranderde magspatrone vir die landbousektor gaan inhou, kan ontleed, is dit nodig om enkele opmerkings oor die geskiedenis van Suid-Afrika uit 'n landbou-ekonomiese perspektief te maak.

3. ENKELE OPMERKINGS OOR SUID-AFRIKA UIT 'N LANDBOU-EKONOMIESE PERSPEKTIEF

Dit is algemene kennis dat Suid-Afrika uit 'n landbou-ekonomiese perspektief beoordeel, geensins 'n goeie landbouland is nie en dat

3) Die Powershift wat Suid-Afrika tans ondervind, het die Westerse Wêreld van 1914 tot 1945 deurloop toe die oorgang van die Burgerstandbeheerde 19de eeuse wêreld (met Beperkte Demokrasie en Laissez-faire Kapitalisme) plek gemaak het vir Verteenwoordigende Demokrasie, die Welsynstaat en Korporatiewe Kapitalisme. Indien Suid-Afrika se Powershift van 1974 tot 2005 plaasvind, dan vind dit net mooi 50 jaar na die ooreenstemmende Powershift in Westerse lande plaas. Anders gestel, ons is 50 jaar agter die Westerse tyd.

Suid-Afrika se landbou-ekonomiese geskiedenis oor die afgelope 350 jaar ook nie 'n gelukkige een was nie. Die gehalte van die landbou-grond is relatief swak in vergelyking met dié van baie ander lande. Die reënval - met die maontlike uitsondering van die winterreënvalgebied - is relatief laag, baie wisselvallig en onvoorspelbaar. Die grootste gedeelte van Suid-Afrika word dan ook as semi-woestynagtige gebied geklassifiseer. Water vir besproeiingsdoeleindes is beperk en waar dit wel beskikbaar is, is die grond dikwels te arm om besproeiing te regverdig.

Oor die afgelope 350 jaar, is boerderyhulpbronne dikwels op so 'n manier geëksploteer - in sowel ekstensiewe as intensiewe boerdery - dat onherstelbare skade daaraan berokken is. Die aanklag dat diegene wat in die landbou bedrywig is, dikwels "mynbou" in plaas van landbou beoefen, is seker oordrewe, maar beslis nie sonder meriete nie. Die geneigdheid tot "mynbou" moet waarskynlik nie net toegeskryf word aan die kortsigtigheid van diegene wat 'n lewensstog uit die landbou probeer maak nie, maar ook aan sekere sosiale-politieke faktore.

Suid-Afrika se geskiedenis sedert Jan van Riebeeck - maar waarskynlik ook vóór 1652, - is die onverkwiklike verhaal van onderlinge groeptotsings. Hierdie groepbotsings het plaasgevind tussen duidelik gedefinieerde etniese-, kleur- en taalgroepe. Hierdie groepbotsings woed ongelukkig in sekere opsigte nog steeds voort. As part en deel van die chroniese groepbotsings het alkeen van die groepe hulle relatiewe ekonomiese posisie probeer verbeter deur ander groepe te "plunder". Hierdie onderlinge "groepsplunder" het onvermydelik tot gevolg gehad dat die groepe gesamentlik ook Suid-Afrika se beperkte landbouhulpbronne "geplunder" het. Binne 10 jaar ná die koms van Van Riebeeck het 'n klein oorlogjie tussen die koloniste en die Khoi-San plaasgevind oor die gebruik van die beperkte weiveld. Die botsing in die Oosgrens tussen die Trekboere en die Xhosas het ook oor goeie weiveld gegaan. Gedurende die Groot Trek en tussen die Britse koloniale owerhede en die Xhosas en Zoeloes het soortgelyke oorloë plaasgevind. Ná die aanvaarding van die Wette op Grondbesit van 1913 en 1936 is 'n groot deel van die Swartbevolking tot slegs 8 (en later tot 13) persent van Suid-Afrika se oppervlakte ingeperk waar hulle nie anders kon as om

roof- en mynbouplundering te beoefen nie. Ongelukkig het lae rentekoerse, belasting toegewings en ander vorme van subsidies boere in die somerreevalgebied soms ook uitgelok om akkerbou op marginale grond te bedryf wat eweneens op roof- en mynbouplundering neergekom het.

Indien 'n mens uit 'n Schumpeteriaanse oogpunt na die landboubedryf in Suid-Afrika kyk, dan is dit seker geoorloof om die vraag te stel oor watter soort politieke en sosiaal-kulturele omgewing benodig word om suksesvolle entrepreneurskapitalisme in die landbousektor moontlik te maak. Soos ons hierbo aangetoon het, was Schumpeter van mening dat die kapitalistiese enjin net na wense kan funksioneer as die kulturele en politieke omgewing sodanig is dat dit die nodige beskerming en ondersteuning aan die entrepreneurs kan bied. Na aanleiding hiervan sou ons kon sê dat mens slegs Schumpeteriaanse entrepreneurskap in die Suid-Afrikaanse landbou kan verwag, as politieke en kulturele omstandighede (of magpatrone) geskep kan word wat vriendelik en ondersteunend, teenoor die landbou - as voedselprodusent - ingestel sal wees. Dit vereis in die eerste plek dat die groeptaansprake en groeptaansprake oor grond op 'n bevredigende wyse bygelê sal moet word. Kortom, grondhervorming om die regmatige aansprake wat etniese, kleur en/of taalgroepe - anders as die blanke groep - op grond het, sal hoër voorrang in die eersvolgende 10 na 15 jaar moet geniet.

Dit sal na my mening nie geoorloof wees om grondhervorming deur onteiening of deur grondbelasting te probeer bewerkstellig nie. Dit staan bo alle twyfel dat die blankes in alle sektore van die ekonomie deur die magstrukture van Rasse Kapitalisme en Apartheid bevoordeel is buite verhouding met hulle verdienste en inspanning. Die feit dat 5 persent van die bevolking sowat 88 persent van alle rykdom besit, kan tot 'n groot hoogte aan die magstrukture waarop Rasse Kapitalisme en Apartheid gebaseer word - en wat reeds vir minstens 120 jaar in swang is - toegeskryf word. Dit sou dus verkeerd wees om slegs die landbou-sektor te belas ter wille van regtelende optrede in die landbousektor. 'n Mens kan 'n sterk saak uitmaak dat op alle persone wat oor Rykdom of Netto Bates van minstens R500 000 beskik 'n rykdomsbelasting van sê ½ of 'n 3/4 persent gehef sal word en dat hierdie belasting jaarliks vir sê 30

jaar betaalbaar sal wees.⁴⁾ Die opbrengs kan dan in 'n Restitusiefonds gestort word en ondermeer gebruik word om grondhervormingsprogramme te finansier.

Kom ons veronderstel dat 'n formule gevind kan word om die botsende groeptaansprake ten opsigte van landbougrond bevredigend op te los. Dan ontstaan die vraag oor wat die beleid van die Nuwe Regering teenoor die landbousektor behoort te wees om daardie "ruimte" of daardie "vriendelike omgewing" te skep, wat nodig is om Schumpeteriaanse entrepreneurskap tot volle ontplooiing te laat kom. Ons kan hierdie vraag waarskynlik die beste beantwoord deur aan te toon dat die owerheidsbeleid sedert 1910 in geeneen van die drie periodes waarin ons dit kan indeel, daarin geslaag het om 'n OMGEWING geskik en bevorderlik vir Schumpeteriaanse entrepreneurskap te skep nie. Hierdie drie tydperke is (i) die Laissez-faire periode van 1910 tot 1937, (ii) die burokralisering en oordreue beskerming van die landbou van 1937 (maar veral van 1948) tot ongeveer 1978, en (iii) die periode van deregulering en van die relatiewe "verwaarlosing" van die landbousektor sedert 1978.

ti) Die Laissez-faire benadering

In die eerste periode is die landbou-sektor (en veral prysvorming van landbouprodukte) aan die genade van die vrye spel van vraag- en-aanbod oorgelaat. Hierdie Laissez-faire benadering t.o.v. 'n landbousektor wat arm aan hulpbronne is en waar so baie onvoorspelbare veranderlikes 'n rol speel, kon nie anders as om baie nadelige gevolge vir die landbousektor te hê nie. Indien Swartarbeid - vanweë die Wet op Grondbesit van 1913, die anti-plakkerwet en die paswette - nie in sulke groot getalle beskikbaar en so goedkoop was nie, sou die nadelige gevolge van die Laissez-faire beleid baie groter gewees het en kon dit selfs katastrofiese gevolge gehad het. 'n Belangrike rede waarom 'n Laissez-faire beleid destyds - en nog steeds nie - geoorloof is nie, is omdat die ekonomiese speelveld in Suid-Afrika hopeloos te ongelyk is vanweë die ongelyke verdeling in MAG en RYKDOM.

4) Ek is daarvan bewus dat heelwat probleme aan die bepaling van 'n persoon se netto bates ter wille van 'n rykdomsbelasting verbonde is. Ek is egter van mening dat hierdie nie onoorwonnebaar is nie.

Ons kan beslis nie 'n herhaling bekostig van die onverskillige Laissez-faire houding wat die Engelse (Victoriaanse) Establishment in die begin van die eeu teenoor die ekonomiese probleme van die hoofsaaklik Afrikaner-georiënteerde landbou-ondernemers ingeneem het en wat tot die Arm Blanke probleem en tot geforsioneerde verstedeliking gelei het nie.³⁾

(ii) Die tyd van beheerrade en subsidies

Ná die aanvaarding van die Landbou-bemarkingswet van 1937 - maar veral ná die bewindsaanvaarding van die NP in 1948 - het die landbousektor groot steun en beskerming vanaf owerheidsweë ontvang. Hierdie beleid het ener syds tot 'n oordrewe bevoordeling en beskerming van die landbousektor gelei omdat die NP-regering besonder sensitief was vir sy "landbou-kiesafdelings". Die bevoordeling van die landbousektor het gepaard gegaan met 'n omvangryke reglementering en burokratisering van die landbou en met die vasstelling van landboupryse op vlakke wat weinig verband gehou het met die (egte) skaarsheidswaarde van die betrokke produksiefaktore en eindprodukte. Dit het natuurlik tot allerlei "skewe" ontwikkelinge in die landbou gelei. Hierdie "verwringing" van die landbousektor is verder vererger deur die Verwoerdiaanse beleid wat 'n Blanke Ekonomie - wat onafhanklik van Swartarbeid sou wees - in Suidelike Afrika probeer uitbou het. Die wisselkoers, die rentekoers- en die loonbeleid wat ter wille van Afsonderlike Ontwikkeling in die jare sestig en sewentig geïmplementeer is, het eweneens nie rekening gehou met die "disipline" van die (relatiewe) skaarsheidspryse nie. Boonop is 'n belasting- en 'n onderwysbeleid gevolg wat kapitaal goedkoop gemaak het vis-a-vis arbeid. Die gesamentlike effek van die beleid van landboubevoordeling en Afsonderlike Ontwikkeling, was

3) Ter wille van die rekord is dit nodig om te erken dat 'n oordrewe tradisionalisme in die gelede van die Afrikaanssprekende boere 'n belangrike bydrae tot die ontstaan van die Armblanke-vraagstuk gelei het. Die Carnegie-Kommissie het in 1932 tot die gevolgtrekking gekom dat "die ekonomiese agteruitgang veral die gevolg is van onvoldoende aanpassing aan moderne ekonomiese voorwaardes by 'n deel van die blanke bevolking" (Paragraaf 12).

die skerp styging in die kapitaal-arbeid-verhouding in alle sektore van die ekonomie insluitend die landbousektor.⁴⁾

Nog 'n nadeel van die oordrewe beskerming en bevoordeling van die landbousektor van ± 1948 tot ± 1978 was dat dit tot 'n te snelle embourgeoisement van die eertydse klein en relatief arm boere gelei het. Die nadele van die rykmansmentaliteit en -leweniswyse wat deur hierdie te vinnige embourgeoisement van eertydse kleinboere (petit bourgeois) veroorsaak is, kan nie maklik oorbeklemtoon word nie. Dit kom o.m. tot uitdrukking in 'n verregse ideologiese ingesteldheid van die boerderygemeenskap in veral sekere dele van die land.

Die voorkeur posisie wat die Landbou van 1948 tot ± 1978 geniet het, het tog een belangrike voordeel vir die Landbou ingehou. In hierdie tydperk is groot bedrae aan landbouopleiding en -navorsing bestee. Gegewe die relatiewe "armoede" van die landbouhulpbronne het dit 'n betekenisvolle "verryking" van hierdie bronne bewerkstellig. Die Franzen-Kommissie het in 1970 beraam dat 70 persent van alle owerheidsfondse wat destyds op navorsing bestee is, direk en indirek landbou-geïntereerd was. Met die voordeel van nawete kan ons nou sê dat die hoë prioriteit wat landbou-navorsing destyds geniet het, waarskynlik nie geoorloof was nie.

(iii) Deregulering en verwaarlosing sedert 1978

Die jarelange vriendskapsverhouding tussen die NP-regering en die landbousektor is versuur toe die P W Botha-regering nie die hoë vlak van landbou-bevoordeling kon handhaaf nie. Toe die Botha-regering te midde van 'n lae groeikoers en 'n krimpende belastingkapasiteit sy bestedingsprioriteite rondom 1978 gewysig het, het dit o.m. ten koste van Landbou-subsidies gebeur. Ná die abortiewe inval in Angola (1975) en ná die Soweto-onluste (1976) is besteding op die Totale Strategie en op Swartonderwys skerp verhoog en is besteding op Landbou besnoei (Sien Tabel 1).

4) Die nadele van hierdie oordrewe kapitaalintensivering van die ekonomie kan nie maklik oorbeklemtoon word nie en dit gaan nog vir baie lank 'n lastige blok aan die been van Suid-Afrika se ekonomie bly. Terwyl die arbeidsmag in die jare sestig met 0,8% gestyg het vir elke 1% waarmee die BBP gestyg het, het die arbeidskeppende vermoë so verswak dat dit nou slegs met 0,2% styg vir elke 1% waarmee die BBP styg!

OMMESWAAI IN OWERHEIDSPRIORITEIT RONDOM 1978

	1970-76 6 JAAR	77-89 12 JAAR
	% VAN DIE BBP	% VAN DIE BBP
Landbou (Subsidies)	1,25	0,75
Onderwys	1,3	3,1
Verdediging	2,9	4,1

Teen die einde van die sewentigerjare het die Botha-regering se makro-ekonomiese beleid ook skielik verander. Die wisselkoers is verlaag en rentekoerse verhoog op 'n stadium toe swartlone gestyg het. Die vinnige beleidsommeswaaï en die kleiner owerheidsbesteding op Landbou, het hierdie sektor buitengewoon swaar getref. Die lot wat die Landbou-sektor getref het, was soos 'n kweekhuisplantjie wat te veel vertroetel was, skielik aan te koue winde (en chroniese droogtes) blootgestel word is.

As deel van die NP-regering se aanvaarding van 'n vryemarkbenadering in die tagtigerjare, is 'n beleid van deregulering ook na die landbou uitgebrei. Die owerheid is tans besig om die Landbou-beheerrade uit te fasseer en om as't ware die Landbou te "debyrokratiseer". Alhoewel sommige aspekte van hierdie "vryemark-benadering" meriete gehad het - om van onnodige starhede en byrokratiese rompslomp ontslae te raak - bestaan die gevaar dat die tans (te) hoogaangeprese vryemarkbenadering weer in 'n Laissez-faire beleid kan ontaard. Indien goeie redes bestaan om te vermoed dat die markpryse - op sowel die relevante faktor- en goedere markte - wel in die "omgewing" van die betrokke faktore en goedere se (relatiewe) skaarshedswaardes geleë is, het ons geen rede om die markpryse te vrees nie. Maar vanweë die "onvolmaaktheid" van die betrokke markte en vanweë die ontoeganklikheid van die markte vir 'n groot deel van die bevolking en vanweë die ongelykhede van IAG, Rykdom en Voorregte,

bestaan 'n wesenlike gevaar dat die vryemarkbenadering 'n verskoning kan wees vir die sterkes om hulle ten koste van die swakkes te verryk. Dit is iets wat ons nie op hierdie delikate stadium van ons geskiedenis kan bekostig nie

4. SCHUMPETERIAANSE ENTREPRENEURSKAP IN DIE NUWE SUID-AFRIKA

Soos ons hierbo aangetoon het, bestaan daar in die landbousektor nog daardie soort eienaar-entrepreneurskap waarvoor Schumpeter 'n loflied gesing het en as die dinamiese krag van die kapitalisme beskou het. Ons het ook aangetoon dat Schumpeter van mening was dat die ridderlike entrepreneur net met 'n proses van Skeppende Vernietiging kan slaag as die kulturele en politieke OMGEWING aan die entrepreneur die "ruimte" en die beskerming bied om telkens die risiko te loop om met 'n nuwe bondel innovasies na vore te kom en sy inisiatiewe suksesvol deur te voer. Dit beteken onder meer dat 'n "entrepreneursvriendelike" atmosfeer geskep moet word en dat daar 'n "symbiosis of class" tussen die politieke "klas" en die entrepreneursklas moet bestaan.

Voordat 'n "entrepreneursvriendelike" atmosfeer tussen die Nuwe Regering en die Landbousektor geskep kan word, sal 'n nuwe werksverhouding en 'n nuwe maatsverhouding tussen die Nuwe Regering en die Landbousektor tot stand moet kom (Sien Skema 2 hierbo). Dit beteken dat die Landbousektor (en die boeregemeenskap) sy "plek" in die "Netwerk van Pluralistiese Maatsgroepe" sal moet vind en moet sorg dat die Nuwe Regering hom vriendelik en welwillend gesind sal wees.

Voordat kulturele OMGEWING geskep kan word wat bevorderlik vir entrepreneurskapitalisme in die landbousektor sal wees, sal die groepsbetsings en die groepsplundering wat so 'n onverkwiklike bestanddeel van die Suid-Afrikaanse geskiedenis vorm, eers vervang moet word met 'n "civil society" wat die nodige dissiplinêre en stabiliserende effek op al die rolspelers sal uitoefen. Om só 'n gemeenskap binne 'n redelike tyd te "organiseer" sal groot inspanning en 'n oop gemoed, bevry van alle ideologiese vooroordele, van almal verg - ook van die georganiseerde landbou. Dit sal o.m. beteken dat die Landbousektor en die Nuwe Regering

konsensus sal moet bereik oor grondhervorming én oor die posisie van (die meesal Swart) plaaswerkers.

Kom ons veronderstel dat die herstrukturering van die Suid-Afrikaanse magsverhoudings na wense verloop en dat 'n "entrepreneurs-vriendelike" atmosfeer vir die Landbousektor teen die jaar 2000 geskep sal wees. Aan watter eise sal 'n ondernemer in die Landbou-sektor dan moet voldoen om vir hom/haar die lourierkrans van Schumpeteriaanse entrepreneurskap te verwerf? (Sonder om seksisties te wees, gaan ek net van 'n manlike Schumpeteriaanse entrepreneur praat met apologie aan Schumpeter wat 'n groot bewondering vir vroue gehad het.?)

- (i) Schumpeter het die entrepreneur voorgestel as 'n ridderlike veldheer. Hy is so vlugvoetig soos die ratsta rypard. Hy pas hom byna intuitief by veranderende omstandighede aan. Hy het - soos dit 'n ridderlike veldheer betaam - nie 'n enkele bang haar op sy kop nie. Hy is telkens gewillig om die spreekwoordelike bul by die horings te pak en om telkens 'n sprong in die duister te waag. Hy is dus waaghalsig en waagmoedig sonder om roekeloos en onverskillig te wees.
- (ii) Die Schumpeteriaanse entrepreneur is vindingryk en op vernuwing ingestel. Hy probeer telkens om sy mededingers - die "vyand" - uit te oorleë met vernuwing en met innovasies op elke moontlike terrein van die "gevegsfront". As synde 'n suksesvolle veldheer, weet die Schumpeteriaanse entrepreneur dat hy nooit - maar nooit - op sy louere mag rus nie. Om seker te maak dat hy nie deur die innovasies van ander entrepreneurs getroef gaan word nie, moet hy nie net eenmaal nie, maar herhaaldelik met 'n nuwe bondel innovasies voorendag kom. Hy moet dus waaksaam wees en waaksaam bly.
- (iii) Die Schumpeteriaanse entrepreneur is nooit korttermyn gebrienteer nie. Inteendeel. Hy is altyd toekomsgerig. Hy is altyd bekommerd oor sy en sy mense se langtermyn

7) Schumpeter se drie groot ideale in die lewe was om 'n groot ekonoom, 'n groot perderuiter en 'n groot minnaar te wees. Kort voor sy dood het hy gesê dat hy twee van sy drie ideale verwesenlik het. Die feit dat hy aan alle vrouestudente altyd 'n A-simbool gegee het, bied ons geen antwoord op die vraag watter twee ideale hy bereik het nie.

oorlawing. Hy is te alle tye bewus van die verskil tussen normale winste en Schumpeteriaanse winste. Hy weet dat hy die Schumpeteriaanse winste wat hy tydens die opswaai van die konjunkturgolf (of teen die opswaai van die reënsiklus) verwerf het, weer teen die afswaai kan verloor. Hy verskans hom teen langtermyn ongevalle.

- (iv) Die Schumpeteriaanse entrepreneur is 'n maker én 'n breker. Hy is verantwoordelik vir 'n proses van Skeppende Vernietiging. Hy is te alle tye gewillig om dit wat oud, en afgeleef is en dit wat se rol uitgespeel is, af te breek en uit die pad te veeg. Hy klou nie verkramp vas aan die dinge van weleer nie. Hy is nie sentimenteel verknog aan vergange se dinge nie. Hy breek egter nie af ter wille van breek nie. Hy breek af terwyl hy bou. Sy wagwoord is nie Vernietig nie, maar Skeppende vernietiging!
- (v) Die Schumpeteriaanse entrepreneur is 'n individualis par excellence. Hy vra niemand se hulp nie - nie sy buurman s'n nie en ook nie die Staat s'n nie. Hy doen sy eie ding. Hy vra niemand se raad nie, maar hy leer uit sy - en ander - se foute. Hy stamp sy kpp nie tweemaal teen dieselfde klip nie. Hy hou van kritiek, want dit hou hom fier en flink in die saal. Hy verwag van die owerheid om vir hom die "ruimte" te skep sodat hy sy ding kan doen, maar hy vra nie om gehelp of gepamperlang te word nie. Nee, hy sterf eerder sewe dode op die slagveld voor hy dit doen.
- (vi) Die Schumpeteriaanse entrepreneur se lewens- en waarde-oriëntasie is feodaal en aristokraties. Hy laat nie toe dat hy verwen raak aan wat Schumpeter met minagting "the bourgeois Scheme of values" genoem het nie. Hy is die lewensbloed van die kapitalisme, maar hy leef nie soos 'n kapitalis nie. Wanneer hy huistoe kom ná 'n triomftog, wil hy graag hê dat die mooiste adelijke vrou vir hom 'n lourierkrans sal omhang sonder dat sy hom verlei tot die gemak van die "kapitalistiese beskawing" en tot die vermeende satisfaksie van consumerism. Die Schumpeteriaanse entrepreneur is ydel, baie ydel, maar hy is nie korrup nie en ook nie korrupteerbaar nie.

Om te verduidelik wat van 'n Schumpeteriaanse entrepreneur in die Landbousektor van die Nuwe Suid-Afrika verwag gaan word, kan ons ook wys op die hoedanighede wat só 'n entrepreneur nie moet hê nie.

- (i) Hy moet nie loodswaer steweis van tradisionalisme dra wat sy beweeglikheid lamle nie want dan sal hy nie kan tred hou met die vinnig veranderende wêreld wat op hom wag nie.
- (ii) Hy moet nie te veel vet rondom sy oorgroeide maag hê wat hy tydens die proses van embourgeoisement geakkumuleer het toe hy hom vergryp het aan te veel vleis, te veel bier en te veel rus nie want so 'n figuur is nie bevorderlik om geboorte te gee aan nuwe idees en skeppende optrede nie.
- (iii) Hy moet hom nie blind staar teen sy eie korttermynbelange en ook nie brille van short-termism dra nie want dan kan hy nie oor die lengte van die konjunktuur en die reënsiklusse beplan en somme maak nie.
- (iv) En die belangrikste van alles, hy moet nie bakhand staan en smee vir subsidies by die Landbank of sy Minister, terwyl hy twee blink Mercedes by sy luukse strandhuis op Hermanus wegsteek nie.

Wat dink u? Bestaan daar 'n skrale kans dat Schumpeteriaanse ridders op witperde in die jaar 2000 oor die vlaktes van hierdie wye en droewe land aangegalop kan kom om die Landbousektor van ondergang te red? Dit is dalk al kans wat die landbou het.

